

Metatietopalvelun palvelukuvaus

1 Yleiskuvaus palvelusta

Metatietopalvelu on Kansallisarkiston tarjoama maksullinen palvelu, jossa Asiakas saa käyttöönsä luettelointi- ja kuvailutietojen eli metatietojen tuottamiseen, säilyttämiseen ja välittämiseen teknisen alustan. Palvelu mahdollistaa monipuoliset metatietojen tuottamistavat ja hyödyntämisen rajapintojen kautta. Palveluun sisältyy teknisen alustan käyttöön liittyvä ohjeistus, luettelointia ja kuvailua ohjaavat säännöt alustalla sekä palvelun käytöntuki.

2 Palvelun tarjoaminen

2.1 Palvelun Osapuolet

Palvelun Osapuolina toimivat palvelua tarjoava Kansallisarkisto sekä palvelun Asiakas, joka käyttää palvelua.

Osapuolten välille tehdään aina vakiomuotoinen sopimus palvelusta.

2.2 Palveluun sisältyvä tekninen alusta

Palveluun sisältyvä tekninen alusta muodostuu verkkopohjaisesta käyttöliittymästä, metatietovarannosta sekä rajapinnoista, joiden avulla Asiakas voi siirtää metatietoja metatietovarantoon tai metatietovarannosta muualle hyödynnettäväksi.

2.2.1 Käyttöliittymä

Verkkopohjaisessa käyttöliittymässä voi tuottaa aineiston rakennetta, sisältöä, kontekstia sekä käsittelyä ja muuta hallintaa koskevia metatietoja, joiden avulla varmistetaan aineiston löytäminen, tunnistaminen, valinta, käyttöön saaminen ja ymmärrettävyys sekä tuetaan sen elinkaarihallintaa.

Käyttöliittymästä on käytössä sekä testi- että tuotantokantaversiot. Testipuolella on mahdollista harjoitella käyttöä ja tehdä testausta.

2.2.2 Metatietovaranto

Alustalla olevat metatiedot muodostavat metatietovarannon, joka koostuu yhteisesti tuotetuista ja käytettävistä toimijametatiedoista sekä organisaatiokohtaisista aineistometatiedoista.

Metatietovarannossa kunkin Asiakkaan omiin aineistoihin liittyvät aineistometatiedot muodostavat Asiakkaan hallinnoiman kokonaisuuden. Asiakas huolehtii omien aineistometatietojensa lainmukaisuudesta, oikeellisuudesta, ajantasaisuudesta ja laadusta.

2.2.3 Rajapinnat

Asiakas voi siirtää metatietoja rajapintojen kautta alustalle määritellyissä tietorakenteissa (migraatio). Kansallisarkisto mahdollistaa migraatiot ylläpitämällä rajapintoja ja tarjoamalla niihin liittyvät kuvaukset, mutta migraatioiden toteuttaminen ei kuulu palveluun. Asiakas vastaa migraatioon sekä jälkimigraatioon liittyvistä tehtävistä ja kustannuksista. Rajapintojen kautta

tapahtuvista migraatioista ja näiden aikataulutuksesta tulee sopia aina erikseen Kansallisarkiston kanssa.

Asiakas voi julkaista metatietojaan rajapintojen kautta haravoitavaksi määritellyissä tietorakenteissa. Kansallisarkisto mahdollistaa metatietojen julkaisun ylläpitämällä rajapintoja erikseen määritettyjen tietojen haravointia varten. Palvelu kattaa OAI-PMH-rajapinnan käytön. Kuvailevat metatiedot tarjotaan EAD3-muotoisena ja toimijatieto EAC-CPF-muotoisena. Asiakas vastaa aineistojen julkaisuun liittyvistä tehtävistä ja kustannuksista. Rajapintojen kautta tapahtuvista julkaisemisista ja näiden aikataulutuksesta tulee sopia aina erikseen Kansallisarkiston kanssa.

2.2.4 Alustan saatavuus

Palvelun teknisen alustan saatavuustavoite on 97 prosenttia (%). Saatavuuden tarkastelujakso on kalenterivuosi.

Saatavuustavoite tarkoittaa, että alusta on Asiakkaan saatavilla vähintään prosenttiluvun osoittaman osuuden sovitulle tarkastelujaksolle kohdistuvan palveluajan kokonaisajasta. Alustan saatavuus todennetaan alustan sovellustoimittajan toteuttamalla automatisoidulla valvonnalla.

Huoltokatkoja ja niiden mahdollisesti aiheuttamia käyttökatoja ei oteta huomioon saatavuutta tarkasteltaessa. Alustan säännöllinen huoltokatko on kerran kuukaudessa, ja sen sovittu kesto on neljä (4) tuntia. Säännöllisen huoltokatkon ajankohta ilmoitetaan erikseen Asiakkaalle etukäteen kertaluontoisesti. Muiden huoltokatkojen ajankohdista ilmoitetaan erikseen. Huoltokatkot pyritään toteuttamaan siten, että niistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa alustan käytölle.

Myöskään kriittisten tietoturvakorjausten suorittamisesta aiheutuvia tai palvelusopimuksen kohdan 9.2 mukaisesta ylivoimaisesta esteestä (Force Majeure) johtuvia katkoja ei oteta huomioon saatavuutta tarkasteltaessa.

2.3 Palveluun sisältyvät käyttöoikeudet alustalle

Kansallisarkisto tarjoaa palvelussa Asiakkaan käyttäjille käyttöoikeudet alustalle, ja Asiakas on vastuussa kaikista käyttäjiensä toimista alustalla. Asiakas vastaa siitä, että käyttäjät noudattavat lainsäädäntöä, palvelusopimuksessa ja sen liitteissä määriteltyjä ehtoja sekä mahdollisia muita Kansallisarkiston antamia ohjeita ja käyttöehtoja alustan käytölle.

Asiakkaan valtuuttama henkilö tilaa Kansallisarkistolta kaikille käyttäjilleen asianmukaiset käyttöoikeudet alustalle sekä näihin liittyvät mahdolliset muutokset Kansallisarkiston antaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Asiakas vastaa käyttäjiensä käyttöoikeuksien ajantasaisuudesta. Asiakas vastaa siitä, että käyttöoikeudet vastaavat henkilöiden tehtäviä eikä käyttäjille myönnetä tarpeettomasti käyttöoikeuksia tai liian laajoja oikeuksia. Asiakas on velvollinen huolehtimaan, että tarpeettomaksi käyneiden käyttöoikeuksien deaktivoinnit tehdään ilman viivytystä Kansallisarkistolle.

Alustalle annettava käyttöoikeus muodostuu käyttöoikeusroolista sekä erikseen määriteltävistä käyttöoikeustasoista aineisto- ja toimijakuvailuihin. Käyttöoikeusroolin perusteella, käyttäjälle annetaan oikeudet tehdä toimenpiteitä, kuten tuottaa metatietoja tai hyväksyä niitä alustalla.

Käyttöoikeustasojen perusteella käyttäjä näkee julkisia ja henkilötietoja sisältäviä metatietoja tai laajemmilla oikeuksilla myös erityisiä henkilötietoryhmiä sisältäviä metatietoja.

Kansallisarkistolla on oikeus rajoittaa Asiakkaalle annettavien käyttöoikeuksien laajuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että Kansallisarkisto voi rajoittaa, minkälaisia käyttöoikeusrooleja ja käyttöoikeustasoja käyttäjille annetaan. Kansallisarkisto voi edellyttää käyttöoikeuden saamiseksi esimerkiksi Kansallisarkiston tarjoaman koulutuksen suorittamista tai luettelointi- ja kuvailukokemusta. Kansallisarkisto antaa erikseen tarkempaa ohjeistusta käyttöoikeuksista ja niiden hakemisesta.

2.4 Metatietojen tuottamista alustalle ohjaavat säännöt

Metatietojen tuottamisessa alustalle noudatetaan Kansallisarkiston tarjoamia luettelointi- ja kuvailusääntöjä, jotka tukevat metatietojen tuottamista yhdenmukaisella tavalla alustalla ottaen huomioon organisaatiokohtaiset käytännöt. Säännöt määrittävät, mikä on kunkin tietoelementin käyttötarkoitus ja miten tiedot eri elementeillä merkitään. Säännöt eivät ohjeista organisaatiokohtaisesti noudatettavia luettelointi- ja kuvailukäytäntöjä. Asiakkaiden tehtäväksi jää täydentää ja soveltaa näitä sääntöjä omien tarpeidensa mukaisesti.

Käyttöliittymän toiminnot ohjaavat luettelointia ja kuvailua ennalta määritettyjen (valinnanvaraisten) tietojen avulla edellyttämällä tietyt tiedot pakollisina ja periyttämällä osan tiedoista kuvailutasojen välillä. Palvelu hyödyntää alustalla ylläpidettävien määrämuotoisten koodistoarvojen lisäksi ulkopuolisia sanastoja.

Toimijoita¹ koskevat metatiedot ovat yhteisesti tuotettavia metatietoja, joiden tuottamisessa ja julkaisemisessa noudatetaan sopimuksessa määriteltyjä vastuita ja oikeuksia sekä yhteisrekisterinpidon ehtoja. Toimijoita koskevat metatiedot tuotetaan toimijametatietovarantoon aineistokuvailujen yhteydessä, ja niistä muodostuu yhteisrekisterinpitäjyyden alaisia toimijaentiteettejä. Jokainen Asiakas voi tarvittaessa tuottaa ja hyväksyä tarvitsemansa toimijakuvailun, jos yhteisiä toimijakuvailuja ei ole käytettävissä. Yhteisten toimijakuvailuiden hyväksymisestä ohjeistetaan erikseen.

Palvelun Asiakas huolehtii organisaatiokohtaisesta metatietojen tuottamisen ohjeistuksestaan ottaen huomioon Kansallisarkiston luettelointi- ja kuvailusäännöt, kun tietoja viedään alustalle. Asiakas huolehtii oman organisaationsa tuottamien metatietojen lainmukaisuudesta, oikeellisuudesta, ajantasaisuudesta ja laadusta.

2.5 Palveluun sisältyvät ohjeet

Palvelun puitteissa Kansallisarkisto tarjoaa alustan käyttöön liittyvän ohjeistuksen, jonka avulla Asiakas voi käyttää alustaa itsenäisesti. Kansallisarkisto tarjoaa Asiakkaalle paikan, josta ajantasaiset versiot ohjeista ovat saatavilla. Kansallisarkisto tiedottaa Asiakasta ohjeistukseen tehdyistä päivityksistä.

Asiakas vastaa täysimääräisesti kaikkien käyttäjiensä perehdyttämisestä alustan tai sen osien käyttöön.

¹ Toimija on luonnollinen henkilö, oikeushenkilö tai luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden muodostama ryhmä (ISO 27729).

2.6 Käytöntuki, palveluaika ja vasteajat

Kansallisarkisto auttaa ja käsittelee erilaisia tukipyynnöjä osana palveluun kuuluvaa käytöntukea:

- Alustaan liittyvät käyttöoikeusasiat
- Virheilmoitukset alustan toimivuudessa
- Palvelun tarjoamiin ohjeistuksiin ja kuvauksiin liittyvät kysymykset
- Ilmoitukset epäilyistä tai havaitusta tietoturvaan tai tietosuojaan liittyvästä poikkeamasta tai poikkeamaepäilyistä.
- Palvelun kehittämiseen liittyvät ehdotukset.

Asiakas toimittaa tukipyynnön Kansallisarkistoon sähköisesti Kansallisarkiston antaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Kansallisarkisto käsittelee tukipyynnöt tässä kuvatun vasteajan puitteissa. Normaali palveluaika on Kansallisarkiston virka-ajan puitteissa arkipäivisin. Lomakausina vasteaika voi olla pidempi, ja näistä ilmoitetaan erikseen. Kansallisarkisto tiedottaa palveluajan puitteissa tukipyynnön käsittelyn etenemisestä. Kaikki tietoturva- ja tietosuoja-kokevat poikkeamat käsitellään ilman aiheetonta viivästystä.

Tukipyynnöjen vasteaika tarkoittaa aikaa, jonka kuluessa Kansallisarkiston tulee ottaa asia käsiteltäväksi. Vasteaika alkaa normaalin palveluajan sisällä silloin, kun tukipyyntö on vastaanotettu ja päättyy siihen hetkeen, jolloin Kansallisarkisto aloittaa asian ratkaisun ja kuittaa tukipyynnön vastaanotetuksi.

Vasteajan pituus riippuu tukipyynnön kiireellisyysluokituksista (ks. taulukko 1). Palveluajan ja palveluvasteen määrittelyssä on sovellettu JHS 212 -suositusta.

Taulukko 1. Vasteajan kesto.

Luokitus	Kuvaus	Vasteaika palveluaikana
Laajavaikutteinen	Palvelua tai sen osaa ei voi käyttää, ja häiriö aiheuttaa laajavaikutteista haittaa.	1 työpäivä
Kohtalainen	Palvelu tai sen osa ei toimi sovitun mukaisesti, ja häiriö aiheuttaa kohtalaista haittaa.	2 työpäivää
Vähäinen	Palvelu tai sen osa ei toimi sovitun mukaisesti, ja häiriö aiheuttaa vähäistä haittaa.	5 työpäivää
Suunnitelmallinen	Asiakkaan tilaaman käyttöoikeuspyynnön käsittely.	7 työpäivää
Ei kiireellinen	Palvelun käyttöön tai sen kehittämiseen liittyvä tiedustelu tai ehdotus.	Kuukauden sisällä

3 Palvelun tietosuoja ja tietoturva

Palvelun tarjoaman alustan ylläpidossa ja kehittämisessä Kansallisarkisto huomioi riittävät suojaustoimet, joita ovat esimerkiksi tekniset tietoturvatoinenpiteet. Pääsy alustalle on suojattu palomuurilla, ja se on sallittu vain määritellyistä IP-avaruuksista.

Hallinnollisina suoja-toimina palvelussa toteutetaan muun muassa tietojen käsittelyn rajaaminen vain henkilöille, joille se tehtäviensä puolesta kuuluu, sekä huolehditaan salassapitovelvollisuuksien toteutumisesta.

4 Palvelun kehittäminen

Palvelun kehittämisessä otetaan huomioon sekä Kansallisarkiston sisäiset tarpeet että Asiakkailta tulleet tarve-ehdotukset.

Kansallisarkisto vastaa alustan kehittämisestä. Erilaisten kehittämiskohteiden priorisoinnissa huomioidaan muuttuvan toimintaympäristön ja lainsäädännön vaatimukset sekä Kansallisarkiston strategiset tavoitteet.

5 Yhteistyö palvelussa

Kansallisarkiston ja Asiakkaiden välisen yhteistyön edistämiseksi palveluun sisältyy asiakasryhmä, jossa Kansallisarkisto raportoi Asiakkaille palvelun tilanteesta ja muista palveluun liittyvistä ajankohtaisista asioista. Asiakasryhmässä voidaan yhdessä käsitellä myös laajemmin alustan tilannetta ja kehittämistä. Asiakas voi esittää asioita käsiteltäväksi asiakasryhmässä.

Asiakasryhmä kokoontuu kahdesti vuodessa, ja kukin Asiakas voi nimetä siihen kaksi edustajaa. Asiakasryhmän puheenjohtajana ja sihteerinä toimivat Kansallisarkiston edustajat. Kansallisarkisto vastaa asiakasryhmän asettamisesta ja sen koollekutsumisesta.

Asiakas ja Kansallisarkisto toimivat alustalla olevien yhteisesti tuotettujen henkilötietoja sisältävien toimijametatietojen tietosuoja-asetuksen mukaisena yhteisrekisterinpitäjänä. Osapuolet tekevät yhteistyötä toimijametatietojen tuottamisessa ja hallinnoinnissa alustalla. Yhteistyön järjestämiseksi Osapuolet organisoivat yhteisen toimijaryhmän, jonka vetämisestä vastaa Kansallisarkisto.

6 Palvelumaksut

6.1 Maksuperusteet

Asiakkailta perittävät palvelumaksut perustuvat palvelun tuottamisen omakustannushintaan Kansallisarkistolle. Valtion maksuperusteasetuksen (211/1992) 1 §:n mukaan suoritteen omakustannusarvoon eli suoritteen tuottamisesta aiheutuneisiin kokonaiskustannuksiin luetaan suoritteen tuottamisesta aiheutuvien erilliskustannusten lisäksi suoritteen tuottamisen aiheuttama osuus hallinto-, toimitila- ja pääomakustannuksista sekä muista valtion viranomaisen yhteiskustannuksista.

Palvelun tuottamisen omakustannushinta muodostuu kolmesta kokonaisuudesta:

1) Teknisen alustan ylläpidon ja kehittämisen kulut teknisen alustan palvelutuottajalla

Kokonaisuus käsittää kustannukset, jotka Kansallisarkisto maksaa palveluntuottajalle teknisen alustan ylläpidosta ja siihen liittyvästä kehitystyöstä. Kustannukset perustuvat budjetoituihin palvelunostoihin.

2) Teknisen alustan kustannukset Kansallisarkistossa

Kokonaisuus käsittää henkilötyökulut, joita Kansallisarkistolle muodostuu teknisen alustan ylläpidon ja kehittämisen hallinnoinnista. Kustannukset perustuvat edellisen vuoden toteutuneeseen työmäärään.

3) Asiakkaille tarjottavan palvelun kustannukset

Kokonaisuus käsittää henkilötyön kustannukset Kansallisarkistossa, jotka muodostuvat yksinomaan Asiakkaille suunnatun palvelun tarjoamisesta. Kustannukset perustuvat edellisen vuoden toteutuneeseen työmäärään. Palvelun työmäärään lasketaan kuuluvaksi:

- Alustaan liittyvät käyttöoikeusasiat
- Virheilmoitusten käsittely
- Palvelun tarjoamiin ohjeistuksiin ja kuvauksiin liittyvät kysymykset
- Erillistä käsittelyä vaativat kehittämis ehdotukset
- Asiakasryhmän toiminta.

Seuraavia tehtäviä ei lasketa kuuluvan palvelun työmäärään, eikä niitä siten huomioida palvelun omakustannehinnan laskennassa:

- Tietoturvaan tai tietosuojaan liittyvän poikkeaman tai poikkeamaepäilyn käsittely, ellei kyse ole Asiakkaan toistuvasta huolimattomuudesta
- Yhteisrekisterinpitäjyyteen liittyvä toimijayhteistyö ja tietosuoja-asiat
- Asiakkaan ilmoittamien alustan virheiden korjaaminen ja testaus.

Kohtien 1. ja 2. kustannukset Asiakkaalle määräytyvät sen perusteella, mikä on Asiakkaan aineistomäärän osuus (%) koko metatietovarannon aineistosta. Kohdan 3. kustannukset kohdentuvat täysimääräisesti palvelun Asiakkaille. Kunkin Asiakkaan osuus kustannuksista määräytyy sen mukaan, mikä on yksittäisen Asiakkaan osuus (%) palvelun kaikkien Asiakkaiden metatietovarannon koosta.

6.2 Maksulliset lisäpalvelut

6.2.1 Asiakaskohtainen kehittäminen

Asiakkailla voi olla alustaan kohdistuvia kehittämistarpeita, jotka koskevat olennaisilta osin vain yksittäisen Asiakkaan käyttöä. Tarvittaessa Kansallisarkisto ja Asiakas voivat yhteisesti sopia erikseen laskutettavasta kehittämistyöstä, joka kohdentuu asiakaskohtaiseen tarpeeseen. Eriksien laskutettavasta kehittämistyöstä laaditaan aina erillinen kirjallinen tilaus Asiakkaan ja Kansallisarkiston välillä ennen työn käynnistämistä.

Kansallisarkisto laskuttaa teknisen alustan sovellustoimittajalta aiheutuneet kustannukset täysimääräisesti työn tilanneelta Asiakkaalta. Lisäksi Kansallisarkisto laskuttaa työn tilanneelta Asiakkaalta omakustannehinnan työmäärästä, joka on aiheutunut Kansallisarkistolle kehittämisestä johtuvasta määrittelystä ja testauksesta.

7 Vastuunjako Kansallisarkiston ja Asiakkaan välillä

Taulukossa kaksi on kuvattuna tiivistetysti vastuun jakautumista palvelua tarjoavan Kansallisarkiston ja Asiakkaan välillä.

Taulukko 2. Vastuunjakotaulukko.

Tehtävä	Kansallisarkisto	Asiakas
Alustan tarjoaminen, ylläpito ja kehittäminen (käyttöliittymä, metatietovaranto ja rajapinnat)	X	
Alustan käyttöoikeuksien hallinnointi	X	
Alustalle annettujen Asiakkaan käyttöoikeuksien ajantasaisuudesta huolehtiminen		X
Asiakkaan käyttäjien toiminta alustalla		X
Alustalla noudatettavien luettelointia ja kuvailua ohjaavien sääntöjen ja muun käyttöön liittyvän ohjeistuksen tuottaminen ja tarjoaminen	X	
Asiakkaan sisäisen ohjeistuksen tuottaminen ja tarjoaminen		X
Asiakkaan käyttäjien perehdyttäminen alustan käyttöön		X
Asiakkaan tuottamien metatietojen lainmukaisuus, oikeellisuus, ajantasaisuus ja laatu		X
Asiakkaan tuottamien henkilötietoja sisältävien aineistometatietojen rekisterinpitäjä		X
Asiakkaan tuottamien henkilötietoja sisältävien aineistometatietojen henkilötietojen käsittelijä alustalla	X	
Yhteisesti tuotettujen henkilötietoja sisältävien toimijametatietojen rekisterinpitäjä alustalla	X	X
Migraatiot ja jälkimigraatiot alustalle rajapintojen kautta		X
Asiakkaan metatietojen julkaiseminen alustalta rajapintojen kautta haravoitavaksi		X

8 Lisätietoja

Metatietopalvelusta saa lisätietoja Kansallisarkistosta metatietopalvelu@kansallisarkisto.fi.